

LEESTIJD IN DE LES

Over het bevorderen van lezen en het ontmoedigen van **niet** lezen

Dag van het
Literatuuronderwijs 2018
Maurice Dumont

Haas kijkt op.

‘Wat is er aan de hand, Vos?’

Waarom zucht jij zo?’

‘Ik verveel me’, zegt Vos sip.

‘Ik weet niet wat ik moet doen.’

‘Pak dan ook een boek’, zegt Haas.

En ze leest nog wat verder.

Vos wil best een boek lezen. Maar welk boek?

Het mag niet te dik zijn. En niet te saai.

Er moeten plaatjes in staan.

Heel veel plaatjes!

Ingrediënten

- Beelden
 - Beelden die tegenwerken
 - Beelden die perspectief bieden
- Didactische principes
- Praktische problemen
- Pragmatische oplossingen
- Concrete suggesties
- Discussie?

Van Woerkom (1990); De Moor (1992); De Wit, Van der Veer & Slot (1997)

'leesluwte': periode in het teken van lichamelijke rijping, psychoseksuele ontwikkeling, losmaking van de ouders en verandering van school, het maken van huiswerk, activiteiten buitenshuis

Garbe (2002)

'leescrisis': wel nieuwe interesses qua lezen, maar nog geen goede aansluiting bij de literatuur voor volwassenen

Van Woerkom (1990); De Moor (1992)

crisis is het gevolg is van de leesplicht (beperkt onderzoek)

Van Schooten (2005)

aandacht voor de persoonlijke leeservaring en het realiseren van leesplezier heeft positief effect op de leesattitude (longitudinaal onderzoek)

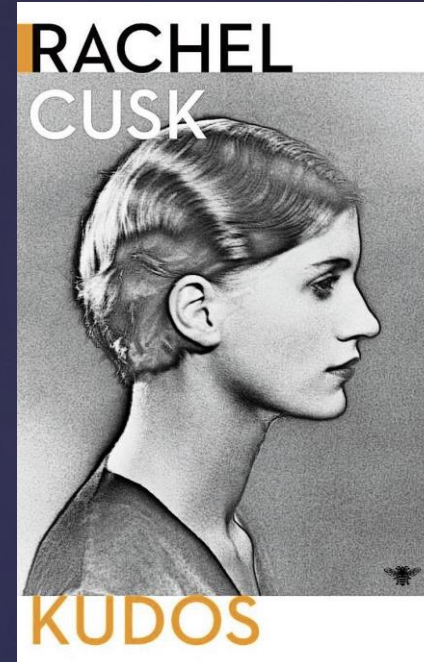
Man zou meer boeken willen lezen, maar ja

29 augustus 2018 door Jan van Tienen en Jop Eikelboom

Daan uit Haarlem wil meer boeken lezen. Dat zegt hij op een verjaardag tegen mensen die bij hem in de buurt zitten. “God, ik wil eigenlijk meer boeken lezen”, verzucht hij. “Maar ja, he”, voegt hij eraan toe. “Hoe doe je dat?” Zijn burens knikken meelevend.

“Vroeger was ik een enorme lezer”, zegt hij. Dan, opeens fel: “Ik verslond boeken!” – “Ik ook”, murmelt een vrouw naast hem. Afwezig glijdt Daans blik over de op kleur weggezette boeken op de plank van de gastvrouw van het feest. “Prachtig man, die boeken”, zegt Daan. “Ik zou echt meer moeten lezen. Alleen geen flauw idee hoe ik dat vandaag de dag nog zou moeten aanpakken”, zegt hij met een blik van verbeten berusting.

‘Net als de Siberische tijger worden we met uitsterven bedreigd, alsof romans eens wild en woest waren en nu kwetsbaar en weerloos. Wij uitgevers gaan ervan uit dat niemand om boeken geeft, terwijl de producenten van cornflakes iedereen ervan overtuigen dat de wereld ’s morgens net zo’n behoefte heeft aan cornflakes als aan de opgaande zon.’

Loesje

**ONDERWIJS
METHODE**

**VIND JE IETS
LEUK
DAN LEER JE HET
VANZELF**

Die boekenlijst is misdadig, **fuck de canon**

Lezen is vrijheid, betoogt *Christiaan Weijts*.
Voor wie hem had gemist: hier nogmaals de
column van donderdag.

Een gymnasiumleerling liet me een lijst zien waarop de school boeken suggereerde. Ik schrok me kapot. Tachtig procent ervan kon je voorgoed bij de boekenkasten weggagen. Elegast, Vondel, Hooft, Bilderdijk... 'We moeten uit elke periode wat lezen,' verklaarde hij betuurd. Ik was halverwege de lijst aangekomen: Lodewijk Van Deyssel, Marcellus Emants en natuurlijk Max Havelaar... Altijd weer Havelaar, die afgrijselijke monumentale baksteen, effectief moordwapen voor elk sluimerend vonkje literaire interesse. 'Dit is misdadig,' zei ik. 'Die docent moet naar een strafkamp!'

Zaterdag legde een onderzoekster in het radioprogramma *De taalstaat* uit waarom jongeren geen langere teksten meer kunnen lezen. Natuurlijk, tablets, televisie, smartphones en games, maar nieuw onderzoek liet

Beckmans en Tonke Dragts verdwijnen en dan ineens met lezen stoppen op de middelbare school. De helft van alle tieners leest niet voor zijn plezier.

Daarom moeten die docenten op strafkamp, waar ze leren: Fuck de literaire canon. Geef ze *Gimmick!*, *Tirza*, *Joe Speedboot*. Geef ze *Giph* of *De helaasheid der dingen*.

Herman Brusselmans zei laatst dat scholieren via hem komen tot de 'hogere' literatuur. Hij overbrugt dat gat door te bewijzen dat literatuur niet saai en somber is. Jonge kinderen die niet uit zichzelf graag lezen help je door ze boeken te geven over auto's, prinsessen, Donald Duck. Is het zo ingewikkeld om te bedenken dat pubers niet zo bijster geïnteresseerd zijn in het regentschap Lebak in de negentiende eeuw?

Er zijn zoveel geweldige boeken geschreven - ook door jongere gene-

▲ Schrijver Kluun maakt zich hard voor de afschaffing van de literatuurlijst op de middelbare school.
© anp

Kluun: 'Waarom gedwongen Reve doorploegen?'

Ban de literatuurlijst, stelt bestsellerauteur Kluun. „Verboden boeken zijn toch niet van deze tijd. Alsof iemand tegen mij zegt: je mag geen dance of soul luisteren, alleen rock. Absurd.”

B.J. Novak

Het boek zonder tekeningen

Je denkt vast dat een
boek zonder tekeningen
helemaal niet leuk is
om uit voorgelezen
te worden.

GLUR-
GA-WOKKO
ma
GRUMPF-
a-doe
Iiii-aaaa! Iiii-aaaa!
Iiii-aaa!!!
BRROEOEOEOEG
BRROEOEOEOEG
BRROEOEOEOEG
OEOEOEmpf!
IIIIIIIIEmpf!
Blieblie blaBLA
GIEBELDEbiebel
Kielekiele dada
BLIEP BLIEP
Be-
DOENKIE
SMOEL!

'Welke zestienjarige heeft er nou plezier aan de verplichte leeslijst?'

- Caroline Damwijk, directeur Libris Blz.
- Mai Spijkers, uitgeverij Prometheus
- Geneviève Waldmann, directeur VBK Uitgeversgroep
- Tommy Wieringa, bestsellerauteur

Waldmann: „Daar ligt wel een taak voor ons: jongeren weer aan het lezen krijgen.”

Spijkers: „Ik heb moeite met het woord taak. Lezen is gewoon waanzinnig leuk. Dat moet je zelf ontdekken. Een instituut of overheid kan dat niet opleggen.”

Wieringa: „Ik geloof absoluut in zachte dwang.”

Spijkers: „Je moet de gelegenheid bieden.”

Damwijk: „Die gelegenheid is er steeds minder. Vroeger ging ik elke week naar de bibliotheek in de buurt. Je schrikt je rot als je ziet hoe snel er nu bibliotheken verdwijnen. Volgens mij moet je kinderen confronteren met boeken, maar moet leesplezier bovenaan staan.”

Wieringa: „Welke zestienjarige heeft er nou plezier aan de verplichte leeslijst? Alleen in het literatuuronderwijs is er die vreemde eis van plezier. Dat woord hoor je nooit in het scheikundelokaal. Ik las canonieke romans omdat het verplicht was. Heel soms was er dan een sprankje licht. Nu maak ik de wanhoop mee van leraren Nederlands. Die vertonen soms een bijna religieuze dankbaarheid omdat hun leerlingen plezier aan *Joe Speedboot* beleven. Maar mijn ervaring met de leeslijst had niets met plezier te maken. En toch werd ik een lezer.”

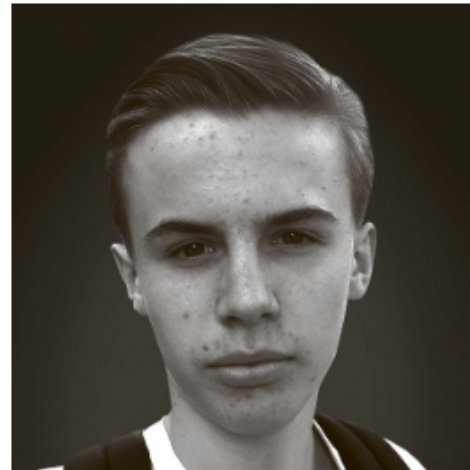
Damwijk: „Lezen leert je empathisch denken. Het dwingt je in het hoofd van een ander te gaan zitten.”

Schaf de leeslijst af, opdat we weer gaan lezen!

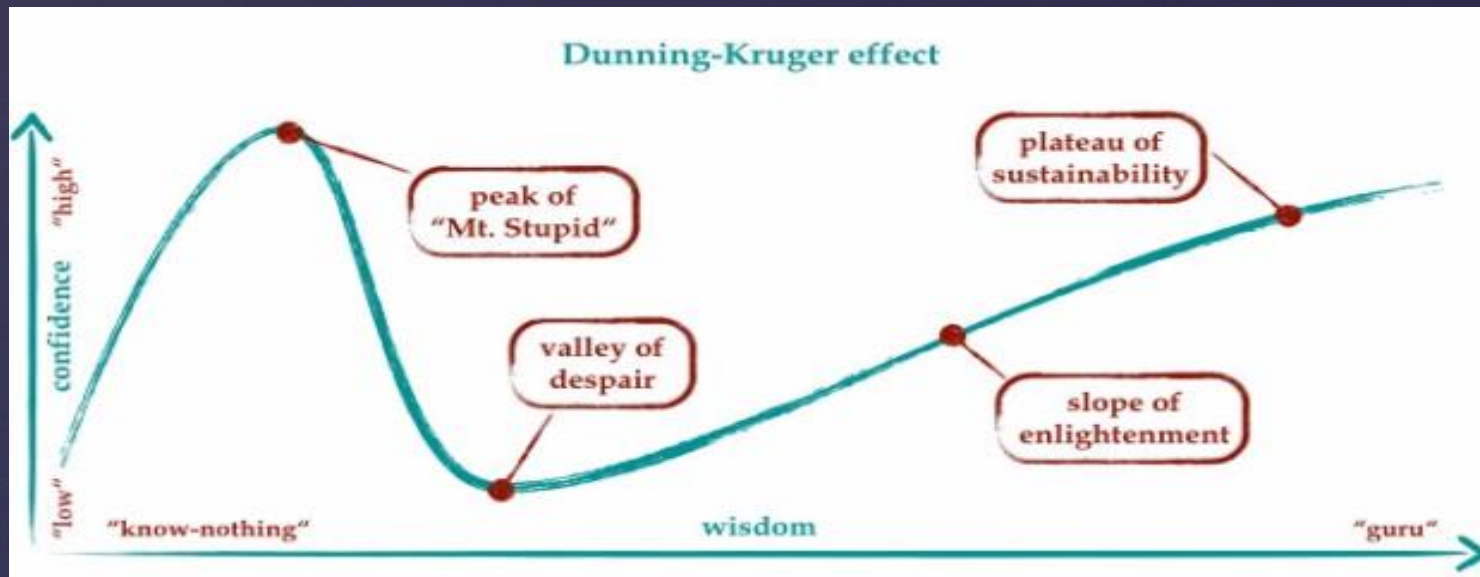
Harry Mulisch of Herman Koch is niet voor iedere tiener weggelegd, stelt *Jens Bosman*. Geef jongeren de keuzevrijheid in het lezen van boeken.

Regel nummer één voor pubers: verplicht ze niet al te veel. Iets met hormonen, denk ik, maar als iets móet, staat het ze niet aan. Dat is evident. Dit geldt ook voor de leeslijst. Het animo voor lezen onder jongeren tussen de 12 en de 18 is al niet zo groot. In 2006 las 65 procent van de jongeren thuis nog een boek, nu is dat een minderheid van 40 procent, volgens het Sociaal Cultureel Planbureau.

Ik durf hier niet te stellen dat er een causaal verband is tussen deze cijfers en de verplichte leeslijst, maar het is wel degelijk beargumenteerbaar. Voor het ontwikkelen van een eigen smaak is het belangrijk dat kinderen en tieners keuzevrijheid hebben bij het lezen. Aanzetten tot lezen is één ding, maar met de leeslijst wordt de leerling een hoek ingedrukt. Een verplichting tot het lezen van boeken die hem of haar niet aanstaan zorgt veelvuldig voor een vernietiging van de leesmotivatie.

Jens Bosman is vwo-4-leerling op de Werkplaats Kindergemeenschap te Bilthoven en DWARS-lid.

Incompetente individuen:

- overschatten de mate waarin zijzelf over een vaardigheid beschikken;
- herkennen die vaardigheid niet in anderen;
- hebben geen besef van de mate waarin zij tekortschieten;
- kunnen na grondig te zijn getraind in die vaardigheid wel inzien dat ze vóór die training tekortschoten.

Levende Talen Magazine

LTM

juni 2008
jaargang 103

Manifest Nederlands op School
Tussen blokkendoos en taalbad (deel II)
De leeslijst in de praktijk
Interculturele competentie

‘Als dit literatuur is,
kan ik er wel van houden!’

Nogmaals de leeslijst, maar nu in de praktijk

In januari woedde er in kranten, op sociale media en op diverse weblogs een flinke storm, met als middelpunt de literatuurlijst. In deze discussie roerden zich weliswaar ook diverse vakdocenten, maar het waren toch vooral enkele relatieve buitenstaanders die fel van leer trokken. Maurice Dumont (Carolus Borromeus College, Helmond) probeert zin en onzin te scheiden en geeft daarbij ook de leerlingen een stem; hij laat zijn vwo 6-leerlingen elk jaar in een beschouwende tekst terugkijken op hun literaire ontwikkeling: een rijke bron aan leeservaringen.

...arbij ik meteen
...d er niets aan'

...de indruk [wekt]
...et kwantificeert de
...et de zes leesni-
...die erachter zit,
...ocent die weet
...orwaarde.

...de discussie:
...vo- en vwo-
...men? Witte
...veau 4 het
...s als Het
...en Alleen
...orische

en dat het in nogal wat gevallen een lange, winderige
weg was. Zo schrijft Bianca: 'Literatuur was een woord
waarbij ik meteen kreunde en met mijn ogen rolde. Ik
vond er niets aan en ik begreep ook niet waarom wij, als
vierdeklassers, nu verplicht waren boeken te lezen uit
een bepaalde selectie. We mochten alleen maar boeken
lezen die geschreven waren door Nederlandse schrijvers
en die volgens de richtlijnen beschouwd werden als
literair. Literair, ook al zo'n duur woord. Geef mij maar
een boek als *De grijze jager* van John Flanagan. In deze
richting gingen mijn gedachten, wanneer ik gedwongen
in aanraking kwam met literatuur, toen ik in 1941 in
Milan was.

en titels als Het
dingen en Alleen
ge historische
n Denemarken;
n, De aanslag,
enland, titels
of culturele
laar staat
Vitte dus
manie-
manier
terair,
werk
Dijk
ht:

in aanraking kwam met literatuur, [...] 'Vwo zat.'
Milan weet zijn eerste ervaringen met literatuur
heel poëtisch te verwoorden: 'Milan en lezen. Het was
als twee ruziënde meisjes, als het niet moest, keken ze
elkaar het liefst nooit meer aan. [...] Vanaf het moment
dat ik in de vierde klas kwam, wist ik dat het een paar
zware jaren zouden gaan worden. Toen ik me door het
eerste boek dat we gingen lezen, Van den vos Reynaerde,
heen worstelde, werd voor mij bevestigd dat lezen niets
voor mij was. Ik heb dus een heel trage ontwikkeling
doorgemaakt op het gebied van leeservaring.' Toch
blijkt hij tevreden terug: 'Ik heb veel geleerd van het
literaire programma, bijvoorbeeld dat lezen niet saai
hoeft te zijn, zolang je maar een boek kiest waarvan je
het onderwerp leuk vindt. Bij het onderwerp

qua inhoud, maar ook qua...
n slagen om deze
waar ze
nitiële
n ook
in
o-
n-
o

qua inhoud, maar ook qua...
schien niet altijd goed ingezien, omdat het geen opval-
lende verschillen zijn totdat je je erin gaat verdiepen.'
Ook Juul ontdekte pas na enige tijd dat ze daadwerkelijk
iets leerde van al die boeken: 'Literatuur is voor mij, in
het begin, meer een strijd geweest dan dat ik het echt
zag als een vorm van ontspanning. [...] Ik moet eerlijk
bekennen dat ik in de vijfde klas totaal niet wist wat voor
boeken ik moest lezen en ik ben niet echt tevreden met
de leeslijst die ik toen heb opgebouwd, omdat ik heel
erg merkte dat ik mezelf daarin nog moest ontwikkelen.'

Ruimte in de lessen

Ruimte in de lessen

Niet alle leerlingen staan bij voorbaat negatief tegenover lezen, maar er zijn nu eenmaal ook heel wat andere (school)zaken die om aandacht vragen, zo erkent ook Rosalie: 'Eenmaal op de middelbare school beland, raakte het lezen een beetje op de achtergrond. Zo veel vakken om huiswerk voor te maken en maar zo weinig tijd. Nadat in de vierde klas de leeslijst werd geïntrodu-

In tegenstelling tot anderen, zag ik de leeslijst als iets positiefs. Ondanks dat je er geen cijfer voor kreeg, werd er wel ruimte in de lessen gecreëerd om te lezen.

Het belang van het juiste boek op het juiste moment wordt mooi geïllustreerd door Sam: 'Net als Arend heeft *Bonita Avenue* mij op een nieuwe manier geleerd dat literatuur niet saai hoeft te zijn. Literaire werken zijn vaak dik en dikke boeken zijn per definitie stom. Dat was in ieder geval de algemene opvatting in de brugklas. *Bonita Avenue* is met zijn 543 pagina's het dikste boek dat ik ooit heb gelezen, maar ook het meest fantastische.'

... van de hardst werkende meiden uit

ieder gevarde algemene opvatting in de brugklas. Bonita Avenue is met zijn 543 pagina's het dikste boek dat ik ooit heb gelezen, maar ook het meest fantastische.'

En Emilie, een van de hardst werkende meiden uit de vwo 6 klas van dit jaar, verwoordt het belang van een goede didactiek: 'Ik leerde gaandeweg hoe ik met bronnen om moest gaan en hoe ik zo meer uit een verhaal kon halen. Ik begon verwerkingsopdrachten te waarderen, omdat ze mij hielpen een verhaal beter te begrijpen. Ik kreeg steeds meer in de gaten welke boeken ik interessant vond en welke boeken voor mij een uitdaging vormden. Daardoor werd het gevoel dat lezen een verplichting was, steeds minder.' Ze houdt zelfs een klein pleidooi voor het boek waar het allemaal om begonnen

inter... met behulp van bronnen
en uitleg [...] heb ik er veel meer uit kunnen halen dan ik
zelf had kunnen denken.'

Soms moet het toeval een beetje helpen, zoals
bij Silke: 'Het was me al heel snel duidelijk dat [Joe
Speedboot] mijn indruk van literatuur totaal veranderde.
[...] Het boek hadden we thuis in de kast staan en was
me al vaker opgevallen. Ik besloot het mee te nemen op
vakantie en te lezen voor school. Hier las ik het in één
kian uit. Als dit literatuur was, kon ik er wel van houden!'
Tijd om te lezen, een rijk aanbod aan titels en een
systeem dat leerlingen op het juiste moment tegen het

NOTES

1. He

no

de

2. H

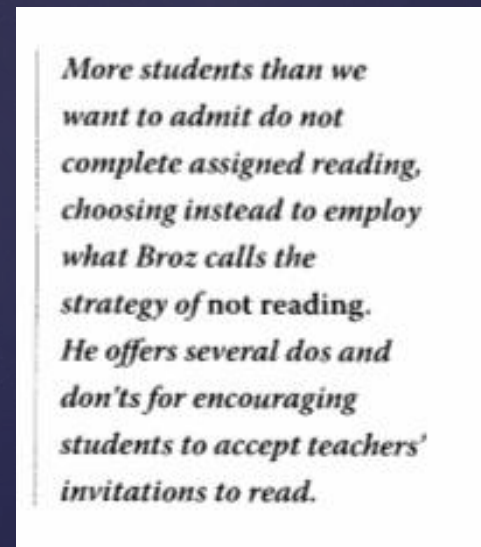
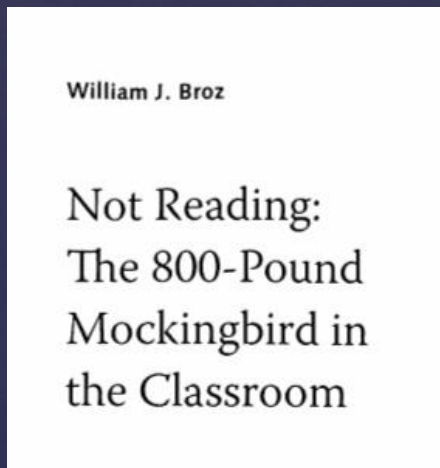
8

VE

Al

Broz, W. J. (2011) "Not Reading: The 800 Pound Mockingbird in the Classroom." English Journal. 100: 5. (Samenvatting en download o.a. via <http://curriculumconversations.blogspot.nl/2011/07/william-j-broz-not-reading-800-pound.html>)

- Hoogleraar vakdidactiek Engels en lerarenopleider (Texas) (†2015)

- “teachers pretending to teach and students pretending to learn”

Do's and don'ts:

- Niet vragen naar de – via [scholieren.com](https://www.scholieren.com) – reeds lang bekende weg, maar prikkelen tot nadenken, tot discussiëren, tot engagement.
- Toetsen met gesloten vragen hebben een averechts effect; ze werken juist compenserende strategieën in de hand, zoals het lezen van samenvattingen en het uit het hoofd leren van weetjes.
- Niet-lezers vallen door de mand bij evaluatieve en creatieve vragen.
- De kracht van literatuur zit niet (in de eerste plaats) in de informatieve waarde van verhalen, maar in de leeservaring! Doel van het literatuuronderwijs moet zijn om leerlingen rijkere leeservaringen op te laten doen, niet om kennis over (al dan niet canonieke) boeken in de hoofden te gieten.
- Broz adviseert dan ook om (ook) actuele, nog niet gecanoniseerde boeken aan te bieden, waarover het nog mogelijk is om echt een eigen mening te vormen. Dat vergt van de docent echter ook dat hij of zij blijft.
- Vermijd verfilmde boeken.

Analyse en synthese of reproductie van de inhoud?

- $R \Rightarrow T \Rightarrow I$
- Analyse: toepassen van het literaire begrippenapparaat
- Synthese: een eigen mening of oordeel vormen op basis van verschillende elementen (diepgang, originaliteit, smaakoordeel)

Analyse en synthese of reproductie van de inhoud?

- Laat leerlingen verwerkingsopdrachten maken.
- Beoordeel (aanvankelijk) niet de inhoud, maar de vorm (en de verzorging). Geef wel *feedback* op de inhoud. Gebruik de inhoud om vast te stellen of het boek gelezen en begrepen is. Stel eventueel aanvullende vragen als antwoorden oppervlakkig of te algemeen zijn.
- Stel duidelijke eisen aan de vorm (opbouw in stappen) en dwing daarmee af dat het proces van de leerling zichtbaar wordt. Laat een leerling onvoldoende werk herzien/verbeteren.
- Dwing een leerling die te grote stappen neemt (stappen overslaat of te algemeen blijft), om af te remmen, door bijv. voorbeelden te laten noemen en naar fragmenten te laten verwijzen (incl. citaten en/of blz.nrs.).
- Laat leerlingen elkaar feedback geven: controleer of ze elkaar verbeteren (ipv. alleen maar bekrachtigen) en of ze de juiste (meta)taal gebruiken. Geef ook hier feedback op.

Voorbeelden van verwerkingsopdrachten

- Aan het einde van het verhaal kijkt de hoofdpersoon (of een van de andere personages) in zijn/haar dagboek terug op de gebeurtenissen. Verplaats je in die persoon en schrijf de dagboekbladzijden. Zorg dat je dagboek een authentieke indruk maakt, qua stijl en lay-out. Schrijf in je inleiding waar de beschreven gebeurtenissen in het boek terug te vinden zijn (bladzijde- of hoofdstuknummers).
(3/4)

Voorbeelden van verwerkingsopdrachten

- Aan het einde van het verhaal kijkt de hoofdpersoon (of een van de andere personages) in zijn/haar dagboek terug op de gebeurtenissen.
 1. Verplaats je in die persoon en schrijf de dagboekbladzijden.
 2. Zorg dat je dagboek een **authentieke** indruk maakt,
 - a) qua **stijl** en
 - b) **lay-out**.
 3. Schrijf in je inleiding waar de beschreven gebeurtenissen in het boek terug te vinden zijn (bladzijde- of hoofdstuknummers).

Voorbeelden van verwerkingsopdrachten

- Als je het verhaal leest, verandert de hoofdpersoon dan in de loop van het verhaal? Leg uit waarom je dat vindt. Onderbouw je antwoord met feiten uit verschillende plekken uit het boek. Markeer de woorden waarmee je de hoofdpersoon karakteriseert. Verwijs met behulp van bladzijdenummers of (titels van) hoofdstukken, maar zorg er ook voor dat je uitleg begrijpelijk is voor iemand die het boek niet bij de hand heeft. (3/4)

Voorbeelden van verwerkingsopdrachten

- Als je het verhaal leest, verandert de hoofdpersoon dan in de loop van het verhaal?
 1. Leg uit waarom je dat vindt.
 2. Onderbouw je antwoord met feiten uit verschillende plekken uit het boek.
 3. Markeer de woorden waarmee je de hoofdpersoon karakteriseert.
 4. Verwijs met behulp van bladzijdenummers of (titels van) hoofdstukken,
 5. maar zorg er ook voor dat je uitleg begrijpelijk is voor iemand die het boek niet bij de hand heeft.

Voorbeelden van verwerkingsopdrachten

- Stel dat je werkt voor de uitgever van jouw boek. Er komt een nieuwe druk uit. Ontwerp een nieuwe kافت voor het boek. In deze kافت verwerk je de volgende onderdelen:
 - 1) Maak zelf een passende foto voor op de voorkant. Gebruik eventueel klas- of huisgenoten als figuranten.
 - 2) Voor de achterkant schrijf je in eigen woorden een korte samenvatting van het begin van het verhaal, waarmee je de lezer nieuwsgierig maakt door vragen op te roepen.
 - 3) Daarnaast zoek je een kort fragment, waarmee mogelijke lezers een indruk krijgen van de stijl van het boek.
 - 4) Zoek tenslotte minimaal drie aansprekende citaten (zgn. 'book blurps') in recensies of besprekingen waarmee je het boek aanprijst.

Zorg voor een verzorgd geheel. Let erop dat je de voor- en de achterkant niet verwisselt en dat een boek ook een rug heeft, die bedrukt wordt.

Randvoorwaarden

- Verbind consequenties aan iets niet inleveren. Wees niet bang om onvoldoendes te geven. Een nieuwe ronde betekent een nieuwe kans voor de leerling.
- Doorloop dit proces minimaal drie keer per jaar (liefst vaker).
- Ook / Juist zwakke lezers zijn niet gebaat bij niet-lezen. Help hen om te lezen en niet om lezen te vermijden. Bijv. op een lager leesniveau lezen.
- Geef leerlingen in de les tijd om te lezen. Als je zeker wil weten dat iets gebeurt, laat het dan onder je ogen plaatsvinden.
- Neem sowieso leestijd op in je curriculum. Ga er niet van uit dat leerlingen in hun vrije tijd (voor de lijst) lezen. Verg dit ook niet.
- Een leerling die niet leest, boekt geen vooruitgang. Ook niet qua uitbreiden van zijn woordenschat, kennis van genres en retoriek en inbeeldingsvermogen – allemaal belangrijk voor de algemene leesvaardigheid. (Leespiramide!)

Leespiramide van Bert de Vos (*Lezen!*, 2008)

Wat hebben leerlingen nodig om literatuur te leren lezen (en te leren waarderen)?

- Duidelijke doelen => Welke ontwikkeling dien je door te maken?
- Feedback op hun handelen => Literatuur is een 'doe'-vak!
- Jargon om het over de eigen ontwikkeling te kunnen hebben.
- Tijd om een ontwikkeling door te kunnen maken.
- Momenten om terug te kunnen kijken op de eigen ontwikkeling.
- Niet de kans krijgen om geen ontwikkeling door te maken!

Begrijpen / Interpreteren: (3F – eind klas 4)

- Ik kan uitleggen hoe een schrijver een verhaal spannend maakt, hoe hij/zij in een verhaal of gedicht een bepaalde sfeer creëert en hoe hij/zij personages geloofwaardig en/of herkenbaar weet te beschrijven. Ik kan hierbij de juiste (narratologische) begrippen gebruiken.
- Ik kan in een verhaal of gedicht verhaalmotieven aanwijzen. Ik kan in een verhaal of gedicht de betekenis van symbolen en (leid-) motieven uitleggen.
- Ik kan van een verhaal navertellen hoe de gebeurtenissen en de handelingen van personages samenhangen.
- Ik kan van een verhaal met verschillende verhaallijnen navertellen hoe deze verhaallijnen samenhangen.
- Ik kan van een verhaal of gedicht het thema en de hoofdgedachte (de boodschap) weergeven.
- Ik kan aangeven in hoeverre ik me met personages en gebeurtenissen in een verhaal of gedicht kan identificeren.
- Ik kan handelswijzen en motieven van personages benoemen en beoordelen. (Zou ik het ook zo doen?)

Evalueren/Reflecteren: (3F – eind klas v4)

- Ik kan over mijn persoonlijke leeservaringen vertellen aan de hand van concrete voorbeelden.
- Ik kan uitleggen wat ik van een verhaal of gedicht vind, met behulp van emotieve, morele en cognitieve argumenten.
- Ik kan mijn mening geven over maatschappelijke, psychologische en morele kwesties die in het werk worden aangesneden.
- Ik kan met leeftijdgenoten discussiëren over de interpretatie van de tekst en kwesties die in de tekst een rol spelen, bijvoorbeeld morele dilemma's.
- Ik kan beschrijven wat ik door het lezen en verwerken van de tekst heb geleerd.
- Ik kan aan de hand van voorbeelden uitleggen wat het verschil is tussen lectuur en literatuur.
- Ik kan mijn persoonlijke smaak voor bepaalde onderwerpen in boeken beschrijven en toelichten.
- Ik kan met behulp van de boekenlijst boeken vinden die aansluiten bij mijn smaak en bij mijn niveau.
- Ik kan aan de hand van de stellingen over literatuur en de lezersniveaus (zie hieronder) mijn eigen literaire ontwikkeling beschrijven.

Vakdidactische uitgangspunten

DRIE SELECTIECRITERIA VOOR DE VAKINHOUDE:

- Het elementaire: de grondslagen en basisprincipes, basiskennis / basisvaardigheden. => *Narratologie / Hoe zitten verhalen (teksten) in elkaar?*
- Het fundamentele: kernervaringen en kerninzichten m.b.t. de waarneming van de wereld => *Hoe helpen verhalen ons om de wereld te begrijpen?*
- Het exemplarische: het specifieke voorbeeld dat een verband kan leggen met een grotere structuur of bredere context. => *De Grot, Max Havelaar, etc.*

Klafki, W. (1985)

VAKDIDACTISCHE UITGANGSPUNTEN:

- Hoe kan ik het onderwerp zo toegankelijk maken dat een leerling er zelf vragen over kan stellen? => *'Open plekken' in een verhaal roepen vragen op*
- Hoe kan ik het onderwerp op een zodanige manier betekenisvol maken dat een leerling er vragen over heeft? => *Het 'juiste boek' op het juiste moment*
- Hoe kan ik het onderwerp opnieuw in een vraag formuleren, het onderwerp vormde namelijk ooit het antwoord op een vraag. => *'Big ideas'*

Roth, H. (1964)

Essentiële vragen *(uit de 'big ideas'-theorie van McTighe & Wiggins, 2004)*

- hebben geen eenvoudig "juist" antwoord; ze zijn bedoeld om betwist te worden;
- zijn ontworpen om bij studenten een onderzoekende houding uit te dagen en te ondersteunen;
- moeten eerder de controverses, puzzels en perspectieven van het onderwerp blootleggen dan bedekken;
- zijn bedoeld om te resulteren in conclusies getrokken door de leerling, niet in gereciteerd feiten;
- werken het beste wanneer ze zijn ontworpen en bewerkt om studenten te provoceren in hun alledaagse 'kennis' en opvattingen. Diepere inzichten gaan vaak tegen de intuïtie in.

https://www.mobap.edu/wp-content/uploads/2013/03/The_Big_Idea.pdf

Duurzaam begrip:

- is opgebouwd uit concepten, principes en theorieën die in nuttige patronen zijn verweven;
- is een gevolgtrekking, geen opgedist feit. Het is een inzicht afgeleid van onderzoek. *Belangrijke inzichten op intellectueel gebied gaan vaak in tegen het gezond verstand en 'conventionele wijsheden'!*

Bij literatuur bijv.:

- Iedereen heeft recht op een mening over wat een tekst betekent, maar de tekst ondersteunt bepaalde interpretaties meer dan andere. => **bijv. poëzie**
- Auteurs geven vaak inzicht in menselijke ervaringen door middel van fictie.
- Een effectief verhaal betreft de lezer bij het stellen van vragen - spanningen, mysterie, dilemma's of onzekerheid. => **storytelling**

WAT ALS HET INTERNET UITVALT?

Een voor een springen alle schermen op zwart

Alles is met alles verbonden. We denken dat internet flexibel genoeg is om iedere aanval te weerstaan. Maar wat als het toch uitvalt?

Door onze redacteur **Wouter van Noort**

Over deze serie

Dit najaar stelt NRC 'wat als...'-vragen over grote, wereldwijde ontwikkelingen.

We beschrijven een toekomst waarin een trend van nu is doorgebroken of uitverloren, om erachter te komen wat de mogelijke wereld van morgen ons kan vertellen over vandaag. Dit is de derde aflevering. Zie ook nrc.nl/watals

Wat als er geen insecten meer zijn?

Wat als we stoppen met vlees eten?

Wat als we elkaar allemaal kunnen verstaan?

Wat als we de democratie afschaffen?

Wat als het internet uitvalt?

Wat als alle doping wordt toegestaan?

Wat als de zeespiegel tien meter stijgt?

Wat als de VS onze vijand worden?

Wat als de euro verdwijnt?

Wat als alle energie schoon is?

Zwart, zwart, zwart, zwart, zwart. Een voor een krijgen alle monitors in de kantoorruimte zwarte schermen. Er verschijnen er rode letters, IT-medewerkers lopen door de gangen, schreeuwend naar collega's. 'Trek nu de kabel eruit!' Elke minuut extra online betekent tientallen nieuwe besmette pc's, tientallen nieuwe medewerkers die niet bij bestanden kunnen en hun werk niet kunnen doen. De verwarring is groot. Wat moeten we op ons werk doen zonder computer? Er ontstaan rijen naar de uitgang, waar medewerkers over de toegangsprocedures heen moeten klimmen - ook de poorten werken niet meer. Het tafereel speelt zich af op tientallen plaatsen tegelijk. Bedrijven in heel Nederland blijken getroffen.

We dachten dat het niet eens kon. Dat internet uitgevallen was als techniek om zelfs na een kernbom te blijven functioneren. Gerichte verstoring is. Totale verstoring niet. Er is altijd wel een andere zendmast beschikbaar, dachten we, en ander datacenter beschikbaar. Inteniet vindt altijd wel een omweg via de tientallen bekende en geheime hoofdkabels die Nederland door de zee en over land binnenvoeren. Maar als een cruciale router eruit knalt is er niet zomaar een capaciteit beschikbaar op een andere, blijkt nu.

Er treden vernietigende 'cascade-effecten' op: onvoorspelbare kettingsreacties. Het is schrikbarend hoe gauw telefoonnetwerken overbelast raken als veel mensen tegelijk niet kunnen internetten en dus gaan bellen. Als één netwerk eruit ligt, heeft dat vrijwel direct effect op andere netwerken die op internet zijn aangesloten. Een goedgemaakte cyberaanval veroorzaakt zo een waterval van problemen.

Vergelijk het met een supermarkt waar plotseling nog maar één kassa werkt op een drukke zaterdagmiddag. Alles loopt vast, mensen gaan ruzie maken, cashiers raken gestrest, waardoor alles nog meer in de soep loopt en uiteindelijk het hele systeem faalt.

Als we iets beter op de voorteekenen hadden gelet was de ellende misschien te voorkomen geweest, of om elk geval minder ontzettend geweest dan nu. Dan was alang duidelijk geweest dat kwaadwillenden niet het hele internet hoefden uit te schakelen om Nederland te ontregelen. Niemand kan het complete internet uitzetten. Een land digitaal volledig laten ontploffen, dat is blijbaard in een oogwenk gebeurd.

Schipholtrunnel dicht
Een verkeersleedingspost van ProRail is onder de getroffen bedrijven. Alle treinen in de omgeving van Amsterdam komen stil te staan. De Schipholtrunnel moet dicht. Rondom de lichte haven ontzaten files, mensen lopen met hun koffers over de vluchtroute en door de berma's heen vlucht te haken - als die al kan vertrekken, dat hangt maar net van de maat-

schappij af. Sommige ziekenhuizen melden zulke heftige computerproblemen dat ze geen nieuwe patiënten meer kunnen opnemen. Sommige operaties moeten worden uitgesteld.

Op de zwarte schermen bij de getroffen bedrijven staat in klein Engels de boodschap dat alle bestanden zijn gekraakt. Voor 1 bitcun kun je ze weer vrij krijgen, staat er. Maar al snel blijkt dat deze loogdelbetalingen niks uithalen. Dit is geen gewone gijzelsoftwaars.

De ICT Response Board komt halsoverkop bij elkaar. In dat noodteam, in 2011 opgericht om dit soort situaties de baas te kunnen, zitten vertegenwoordigers van banken, telecombedrijven, waterleidingbedrijven en energie-maatschappijen, samen met de ministers van Economische Zaken en Veiligheid. Al snel wordt gescheld naar de allerhoogste beslissers, dit is Chefzache.

In het noodplan staan keurige diagrammen over de volgorde van besluitvorming. Maar wat de verantwoordelijken precies moeten doen om de aanval te keren is verrassend onduidelijk. Daar is te weinig mee geoefend, waarschuwen experts al langer. En terwijl Nederland nog een antwoord probeert te vinden op de eerste aanval, wordt duidelijk dat die nog maar het begin is.

Zombienetwerken

Vrijwel tegelijk met de zwarteschermen-aanval is een eerste golf van DDoS-aanvallen begonnen. De laatste jaren hebben zombienetwerken, zogeheten botnets, wereldwijd honderdduizenden slecht beveiligde slimme televisies, mediapokers en connectief babyfoons gekraakt. Het internet of things is uiteindelijk slecht beveiligd, daar zijn we echt wel voor gewaarschuwd. Door de vele onbeveiligde achter-de-schermen kunnen aanvallen de handwedu van al die slimme apparaten stelen om aanvallen mee uit te voeren. De botnets gebruiken nu al die gebandeelde internetkracht tegelijk om belangrijke delen van het Nederlandse netwerk, nieuwswetten, banken, te overspoelen met verkeer - zodat die onbereikbaar worden.

Als of je briefwisselaars in één klap helemaal volpropt met lege enveloppen zodat ook de normale brieven er niet meer bij passen. Belangrijke sites en diensten zullen dagenlang niet of nauwelijks bereikbaar zijn.

De informatievoorziening stakt. Sites van publieke omroepen, Google, Facebook, WhatsApp zijn vrijwel onbereikbaar. De Engelse krant *The Guardian* zet een liveblog op in het Nederlands maar na enkele uren wordt ook dat voor grote groepen mensen slecht bereikbaar, misschien door de massale toestroom, misschien door een nieuwe aanvalsgolf. Het helpt niet dat de meeste kabels het analoge tv-sigitaal in 2010 hebben afgeschakeld.

Bij inderjij belogde buurtwachten in sommige steden zitten naast bezorgde experts en bestuurders ook mensen die het eigenlijk wel fijn vinden, even geen internet. Mensen komen weer bij elkaar, kijken weer eens op van hun schermpjes, klinkt het optimistisch.

Nou, na twee volle dagen van cyberaanvallen komen mensen bepaald niet dichters bij elkaar. Ze weten niet wat er aan de hand is, beginnen zich zorgen te maken over hoe lang dat nog gaat duren. Banken, communicatiesystemen en overheidszaken zijn nog altijd sporadisch in de lucht. Het is een kat-en-muisspel. Stelsel als belangrijke netwerken meer tussen landen, er waren volop spanningen, escalerende digitale aanvallen over en weer. Een giftige cocktail in een domein zonder internationale spelregels voor oorlogvoering.

Nou, dit is het resultaat. Een Cyber-Pearl Harbor, voorspelden doemdenkers al jaren. Het moet wel val dat in onze eigen achtertuin zo gebeurt.

Briefjes met 'Geen pin'
Het meest penibel is de onbereikbaarheid van grote banken. Belangrijke banken zoals Rabobank ABN zijn bevestigings uit de lucht. Het

elektronische betalingsverkeer komt grotendeels stil te liggen. Er staan rijen voor de pinautomaten maar ook die functioneren het grootste deel van de tijd niet. Vrijwel niemand heeft genoeg cash in huis voor de boodschappen. Pijnlijk blijkt hoe afhankelijk we zijn geworden van digitaal geld.

Supermarkten hangen briefjes op met 'Geen pin'. Mensen kunnen geen eten kopen, worden bang, voedselbanken raken overvraagd. De angst voor plunderingen hangt in de lucht, sommige supermarkten gaan uit voorzorg dicht.

Na drie dagen zijn er eindelijk voldoende omroepen en nieuwe servers gevonden door de gezamenlijke verdedigingsacties van banken, providers en de ICT Response Board. Strak voor stuk komen belangrijke diensten weer online. Maar omdat het internet nog instabiel is, zullen storingen van websites en pinautomaten nog weken aan de orde van de dag zijn. Bedrijven, overheden en ziekenhuizen zullen nog maanden bezig zijn met herstelwerkzaamheden.

Het moet wel een staat zijn

Wie de daden zijn? Natuurlijk wijzen de vingers vanaf het eerste moment naar Rusland, en naar Iran, China en Noord-Korea. Zij hebben eerder agressie getoond in cyberspace. Maar is dat niet te makkelijk? De landen ontbreken in alle toonaarden.

Er circuleren veel meer theorieën. En nu internet na dagen van aanvallen weer grotendeels werkt lijkt het wel alsof iedereen nog dieper in zijn filterbubbel zit dan voorheen. Sommigen geloven heilig dat het IS was. Of was het Anonymous, het internationaal collectief van activisten en 'hacktivisten' dat al 'leefde' sinds 2007?

Alternatieven voor de theorieën zijn er te over: godacht van aan Israël, de CIA of een inside job door ING-medewerkers. Gezien de omvang en de technische verfijndheid van de aanval moet er haast wel een staat bij betrokken zijn, misschien wel meerdere staten. Eigenaars van botnets verkopen hun diensten aan de hoogste bidder. Deze aanvallen moeten vele miljoenen hebben gekost, zo niet meer. De doelen zijn zo tactisch uitgekozen dat de daders zeer vertrouwelijke kennis moeten hebben gehad over de banksystemen en de verdedigingsacties van providers. Dit kunnen geen gewone internetcriminelers zijn.

Waarom is juist Nederland getroffen? En waarom een aanval op internet en niet een positief wel om ontwerpende (en misschien wel simpeler uit te voeren) aanval op de stroomvoorziening? Was het vanwege onze gevoelige digitale infrastructuur, onze cruciale positie in de logistieke keten van West-Europa, of vanwege iets in het MHBT-dossier?

De waarheid is dat we het niet weten, en dat we het waarschijnlijk nooit helemaal zullen weten. Al hebben de aanvallen wel degelijk de signaturen van Russische hackergroepen.

'Cyber-Pearl Harbor'

De rust op straat is teruggekeerd. Maar de politiestaat, gecombineerde aanval op de banken. Bieden zijn zeer bezorgd over hoe Nederland is voorbereid op dit soort scenario's.

Van Eeten denkt dat internet zo grotendeels flexibel is dat het niet zo grotendeels in langdurig is uit te schakelen als in dit artikel wordt geschilderd. Hij wijst erop dat er jarenlang zorgen waren over grote cascade-effecten bij een eventuele storing van internetknooppunt AMS-IX. Ontrengende kettingsreacties bleven vrijwel uit tijdens een storing in 2015.

Hoe we tot dit scenario kwamen

Dit artikel is gebaseerd op diverse reconstructies van daadwerkelijke cyberaanvallen, zoals NotPetya en WannaCry in 2017 en de aanval op internetdienstavond DYN in 2016. Ook rapporten van beveiligingsbedrijven over internet of things-botnets zoals Hajime en Mirai werden geraadpleegd, net als rapporten en persberichten van de Nationale Coördinator Terorismebestrijding en de Duitse geheime dienst BfV. Onderdelen van het scenario zijn daarnaast besproken met prof. Aiko Pras (Universiteit Twente), Ronald Prins (voormalig directeur cyberveiligheidsbedrijf Fox-IT) en prof. Michel van Eeten (TU Delft). Prins en Pras zijn stellig: internet kan inderdaad grootschalig uitvallen, en als dat gebeurt gaat dat voor enorme ontrenting zorgen. Aiko Pras denkt dat DDoS-aanvallen veel groter en versterkende zullen worden dan ze tot nu toe zijn geweest. Ronald Prins vreest vooral voor de gevolgen van onvoorspelbare kettingsreacties en voor het maatschappelijke effect van een globaal schichtige, gecombineerde aanval op de banken. Bieden zijn zeer bezorgd over hoe Nederland is voorbereid op dit soort scenario's.

De angst voor plunderingen hangt in de lucht

Storytelling

Power to People
act:onaid

Als iemand nu hulp kan verlenen is zij het wel

Bij ActionAid staan vrouwen aan het roer. Vrouwen kunnen vanwege hun werk in en rondom het huis het eerste in actie komen bij een ramp. Zij weten precies wat er nodig is en zorgen ervoor dat er aan iedereen in hun gemeenschap gedacht wordt. Door hun leidinggevende rol krijgen de vrouwen meer aanden en zal hun positie verbeteren.

Met uw gift kan ActionAid meer vrouwen trainen om in noodsituaties de leiding te nemen en levensreddende hulp te bieden.

Ga naar
actionaid.nl/doneer

<http://www.nrccharityawards.nl/>

WINTERSPORT MET EEN MOOI VERHAAL

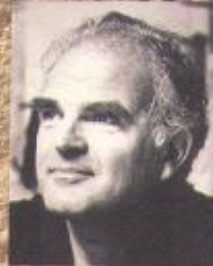
VANAF €29,- INCLUSIEF
SKIPAS

DE KANS DAT JE NA EEN AVOND APRÈS-SKIËN MET Z'N DRIEËN IN BED BELANDT,
WORDT ELKE DAG KLEINER

HUSK
STUDENTENREIZEN

Tim Krabbé de grot

roman

Oke, dacht hij, daar gaan we. Let goed op.
Dit is hoe Egon Wagter zijn kamer verliet om
naar de parkeerplaats te gaan.

BoekenWebsite.nl

Uitgeverij Bert Bakker

9789035118606

Hoofdstuk 1: Een koffer naar Ratanak brengen

Bestudeer: Ruimte/Tijd: §§118-119

- ⌘ Geografische ruimte => zoek op elke blz. van H1 een feit of detail dat ons iets mededeelt over de geografische ruimte (noteer er enkele) => trek conclusies over de geografische ruimte

Hoofdstuk 2: Vrienden & Hoofdstuk 3: Oum Phen

Bestudeer: Ruimte/Tijd: §§118-119

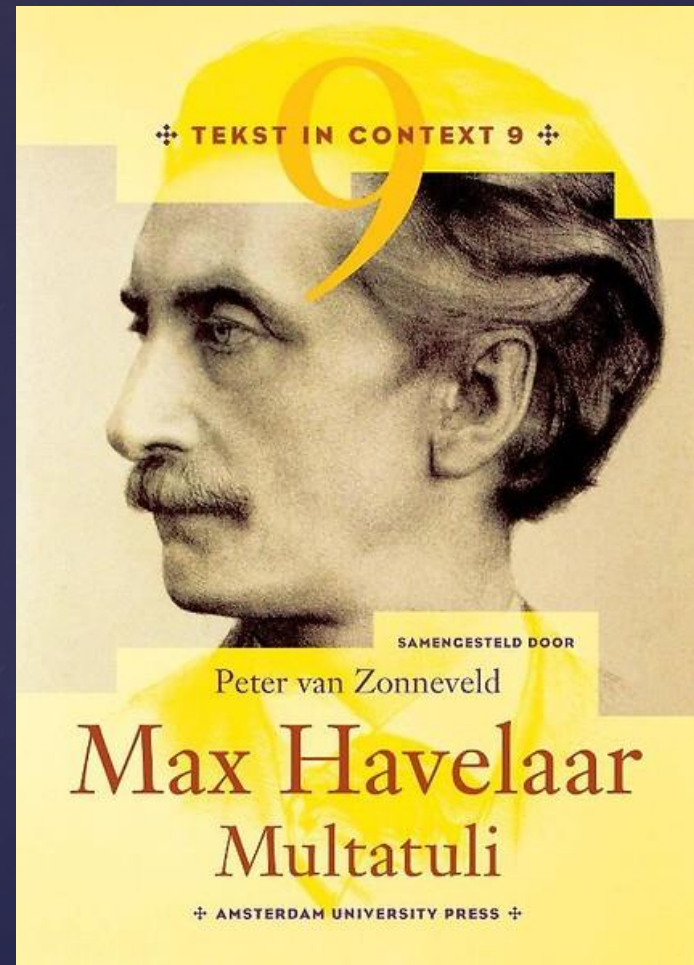
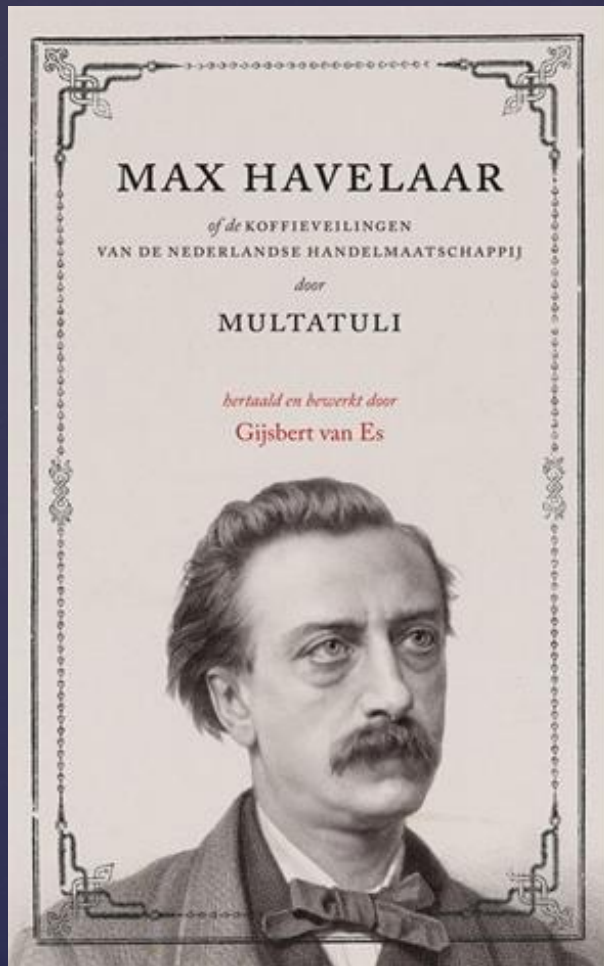
- ⌘ Probeer de fabel van het boek te reconstrueren. Maak een tijdlijn en plaats hierin de gebeurtenissen van hoofdstuk 1 t/m 3 (in steekwoorden).
- ⌘ De gebeurtenissen van 4 en 5 plaats je later nog in de tijdlijn. Waar verwacht je dat deze komen?

Bestudeer: Personages: §117

- ⌘ Is er sprake van helden en/of antihelden in het verhaal? Leg uit.

- *Elckerlyc en Sint Brandaan*
(didactische literatuur, religie, symboliek)
- *Reynaert en Karel en Elegast*
(feodalisme, standenmaatschappij, Karelromans, symboliek)
- *Mariken en Beatrijs*
(overgang Middeleeuwen naar Renaissance, geloof en wetenschap, emancipatie, symboliek)
- *Opkomst en ondergang van een koffiehuisnachtje* en *Sara Burgerhart*
(thema's: vrouwen, seksualiteit, eer- en gewetenscultuur, ontstaan van roman feuilleton)

Een olieramp trof Bodo in 2008. Na een schikking met Shell ontving een derde van de getroffen bevolking 3.000 euro op zijn rekening. Wat deden de dorpelingen met het geld, en wat deed het geld met het vissersdorp?

DE VOLKSKRANT BY JACOB REMPELANTS 15 JULI 1982, 1983-84, AMSTERDAM REDACTIE:VOLKSKRANT.NL TEL.: REDACTIE 020-547 0211 KLEANTENSERVICE 020-546 7111 BEDRUKKING 020-546 1983

PERSONLIJKE ZOEKTOCHT
Oud zijn en
mooi blijven
LEVEN V2-5

ULTRABOOKS
Plat, superlicht
en sneller dan
je smartphone
TECHNOLOGIE V8-9

Eerste beeld van executies in Indië

INNENLAND PAGINA'S 10-11
EEN FOTO VAN EEN DUTSE LUKEN

A photograph of a man and a woman smiling and holding a book. The man, on the right, has curly hair, glasses, and a goatee, wearing a light blue shirt. The woman, on the left, has brown hair and wears large black-rimmed glasses and a red top. They are holding a book titled 'A. H. J. Dautzenberg' with a black and white photo of a group of people on the cover. At the bottom of the book cover, the text 'wie zoet' is written in a stylized red font. The background is slightly blurred, showing an indoor setting with a decorative light fixture.

23 sep. 15 om 11:15

Tinkebell en Anton Dautzenberg. Foto's: Maurice Dumont

HEDENDAAGSE HAVELAARS Een middag met Multatuli, Anton Dautzenberg en Tinkebell

Wat heeft een boek als *Max Havelaar* de leerlingen van tegenwoordig nog te bieden? Maurice Dumont en Irene Claessens gebruiken dit werk van Multatuli in hun lessen Nederlands om een brug te slaan naar hedendaagse schrijvers en kunstenaars die zichzelf voor de goede zaak inzetten en hier soms heel ver in gaan. Zij nodigden Anton Dautzenberg en Tinkebell uit om bij hun op school te komen praten over hun beweegredenen.

MAURICE DUMONT & IRENE CLAESENS

Waarom moet *Max Havelaar* ook in 2015 nog op de leeslijst? Dat is een van de vragen die centraal staan in de lessencyclus die wij verzorgen in onze vwo 5-klassen van het Carolus Borromeus College in Helmond. Niet alleen vanwege het mooie verhaal, de originele stijl en de complexe opbouw, maar ook vanwege de – enigszins dubieuze – reputatie van het boek en vooral zijn schrijver. Ook nu zijn er nog allerlei schrijvers en kunstenaars die zich kunnen spiegelen aan *Max Havelaar* of diens geestelijke vader Eduard Douwes Dekker (Multatuli), zoals Anton Dautzenberg en Katinka Simonse (Tinkebell).

In onze lessen maken leerlingen bij het lezen van *Max Havelaar* vanuit drie invalshoeken kennis met het boek*. Als eerste worden de leerlingen met een herhaling van de belangrijkste literaire begrippen geholpen bij het onder de knie krijgen van de complexe opbouw van het boek. Met name met het wisselende perspectief hebben leerlingen het aanvankelijk moeilijk. We introduceren ook het begrip *mise en abyme* om uit te leggen wat Barbertje, Saidjah en Adinda en de Japanse steenhouwer met het verhaal te maken hebben.

Vervolgens wordt de roman afgezet tegen de dominante literaire stromingen in de negentiende eeuw, het realisme en de romantiek. De volledige titel, *Max Havelaar, of de Koffievelingen der Nederlandsche Handel-Maatschappij*, is al een amalgaam van deze stromingen: er is sprake van een – typisch romantische – 'titelheld', maar die koffie duidt toch eerder op een toen – realistisch – actueel maatschappelijk thema, waarvoor aandacht wordt gevraagd. Deze dubbelzinnigheid raakt tevens de kern van de roman: feit of fictie? Aanklacht of tragedie? Essay of roman? Door het een en ander over het leven van Eduard Douwes Dekker te vertellen, wordt wel duidelijk dat het personage *Max Havelaar* op zijn best een geromantiseerde versie van de auteur is, want Dekker was geen lieverdje: hij had voortdurend (gok)schulden en wist zijn vrouw maar niet trouw te blijven. Zijn wij als lezers bereid om dit door de vingers te zien, omdat hij met zijn boek, dat hoe dan ook een knap stukje werk is, het lot van de Javanen probeert te verbeteren?

En daarmee wordt de brug geslagen naar de derde invalshoek: de blijvende waarde van de roman. Deze is

immers in vrijwel elke literaire canon, maar ook in de historische canon opgenomen. Wat heeft het verhaal ons tegenwoordig nog te zeggen? Ook in de eenentwintigste eeuw zijn er nog misstanden in de wereld die vergelijkbaar zijn met 'de Javaanse kwestie'. Denk aan de milieuvuiling door Shell in Nigeria; op internet is de uitzending die Zembra hier enkele jaren geleden over maakte, integraal terug te zien. En gaat het er op de koffie- en chocoladeplantages tegenwoordig eigenlijk wel zoveel beter aan toe? 'Groene' merken als *Max Havelaar* en Tony's Chocolonely doen ons in ieder geval geloven dat niet alle merken zo koosjer zijn.

Zondebok

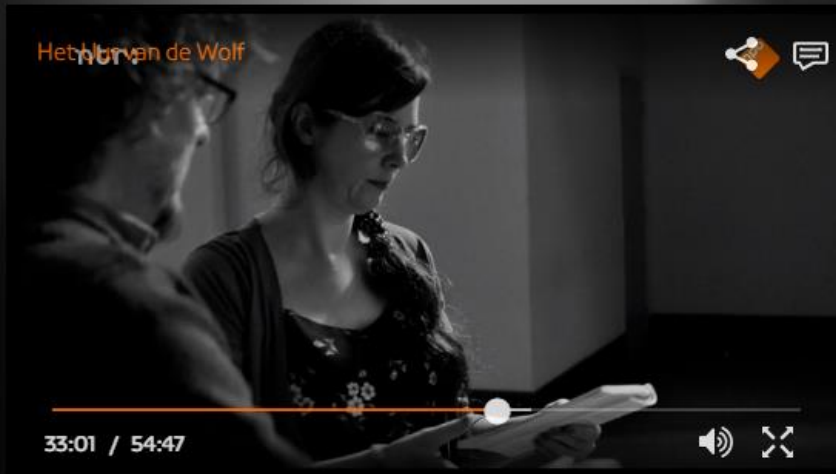
Zijn er ook hedendaagse schrijvers die zich voor de goede zaak inzetten, en die daar – net als Multatuli – zo ver in gaan dat ze zichzelf te gronde dreigen te richten? Auteur Anton Dautzenberg en beeldend kunstenaar en Trouw-columniste Katinka Simonse (Tinkebell) zijn twee tot de verbeelding sprekende voorbeelden hiervan en daarom hebben we ze dit jaar uitgenodigd om in de klas over hun beweegredenen te komen vertellen. In de les is onder andere gesproken over de handtas die Tinkebell van haar eigen kat Pinkeltje maakte en de hatemail die dit opleverde. Deze hatemail werd gebundeld in het boek *Dearest Tinkebell*, dat bij leerlingen zowel hilariteit, verbazing als afkeuring oproept. Ook is er aan de hand van de media-rel rondom de nierdonatie van Dautzenberg gesproken over feit en fictie in diens roman *Samaritaan*.

Bij aankomst op onze school tonen Anton Dautzenberg en Tinkebell zich opgetogen over de uitnodiging. Tinkebell wordt met enige regelmaat gevraagd voor lezingen, maar voor Dautzenberg vormt dit een uitzondering. 'Scholen zijn vaak bang voor negatieve reacties van ouders of de media wanneer ze mij uitnodigen', aldus Dautzenberg. De twee kunstenaars schrijven voor dezelfde uitgeverij, maar samen een lezing geven, deden ze nog niet eerder. Echter, zoals reeds geschets: de twee hebben meer gemeen dan je op het eerste gezicht zou zeggen.

Inmiddels komen de leerlingen van vwo 5 en ook enkele leerlingen uit vwo 6 nieuwsgierig maar afwachtend de collegezaal binnen. Ze gaan achterover hangen op hun stoelen en wachten af. De aftrap wordt gegeven.

[Live](#)[Programma's](#)[Gids](#)[Probeer NPO Start Plus](#)[Inloggen](#)[Zoeken](#)

Het Uur van de Wolf

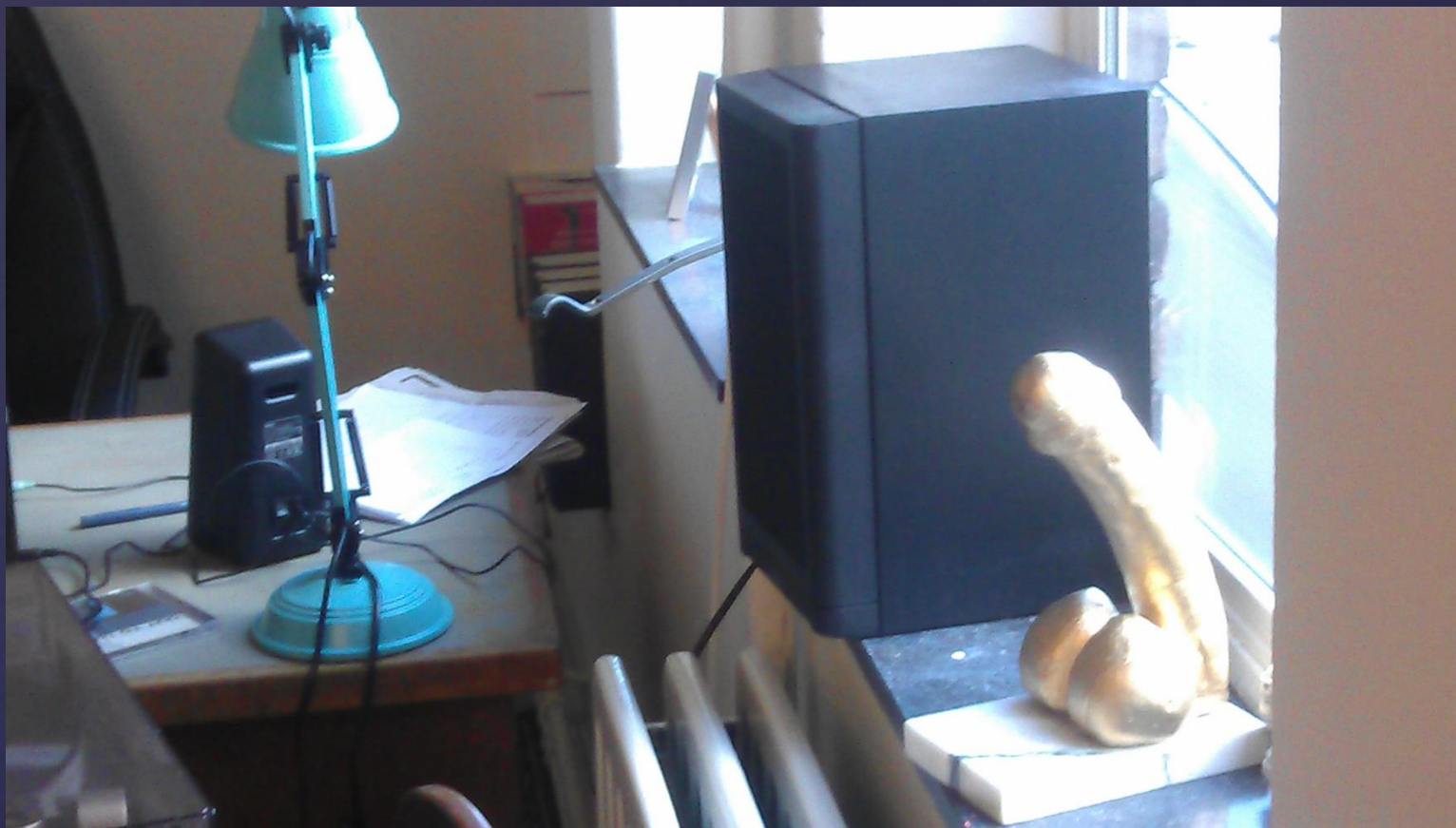
Het is Gezien

Do 27 sep 23:00 • NTR • 55 min

Aanleiding is de strijd van schrijver Gerard Reve die in 1966 voor de rechter gedaagd werd wegens smadelijke godslastering, maar dankzij zijn krachtig pleidooi voor het vrije woord vrijspraak verkreeg. Op de actuele betekenis van die pleitrede gaan Tom Lanoye, Hans Teeuwen, Mano Bouzamour, Kristien Hemmerechts, A.H.J. Dautzenberg, Tinkebell en Gerard Spong nader in. Ook vertellen zij over hun eigen ervaringen.

https://www.npostart.nl/het-uur-van-de-wolf/27-09-2018/VPWON_1288021

De Literaire Bro'kaal

twitter

Harry @HarryMulischNL

Die nominaties voor de #BroKaal2015 slaan nergens op! Ik zit er niet eens bij! #Mulisch4President #TearsInHeaven

HET
VAANDELLETJE

De prijs voor de *literaire reldel*

26 februari 2015

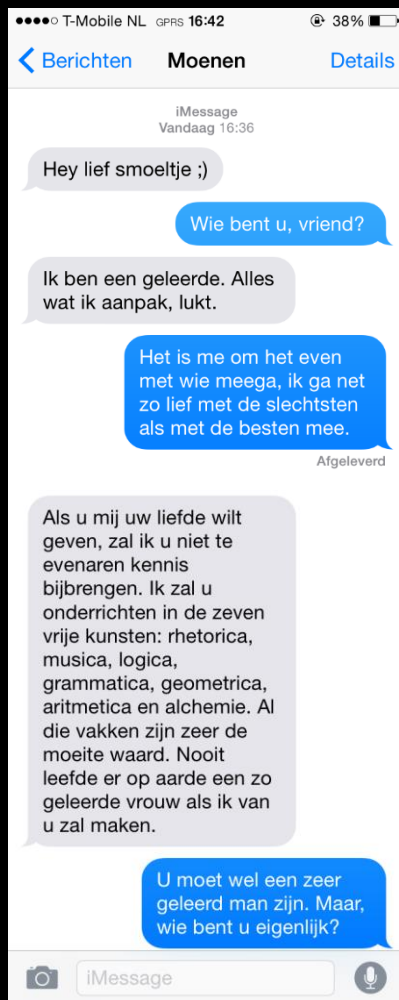
CRITERIA

1. Enkel vrouwen komen in aanmerking voor *Het Vaandelletje*.
2. Het hoofdpersonage vindt geen doekjes om de seksuele handelingen die zij verricht, het is immers broodnodig.
3. Door de beeldende schrijfstijl moet de lezer zich kunnen wanen in de omgeving van de reldel.
4. De lezer moet sympathie kunnen opbrengen voor de motieven van de sloerie.
5. De lezer moet worden aangezet tot nadenken over de vooroordelen wat betreft de positie van de vrouw tegenover seksualiteit.
6. Het boek moet een morele boodschap bevatten over normen en waarden.

- ✓ Vrouwelijke reldel
- ✓ Sympathie krijg je, aangezien ze nergens anders naar toe kan.
- ✓ Het boek bevat een duidelijke boodschap: vergeving door God is altijd mogelijk!
- × Niet broodnodig, want de duivel onderhoudt haar.
- × Geen beeldende schrijfstijl (door dialogen)
- × Lezer wordt niet aangezet tot nadenken over vooroordelen van de vrouw tegenover seksualiteit.

- ✓ Vrouwelijke reldel.
- ✓ Broodnodig, hoe moet ze anders overleven?
- ✓ Je wordt aangezet tot het nadenken over vooroordelen van de positie van de vrouw op seksueel gebied.
- ✓ Het boek bevat een duidelijke boodschap: laat je niet verleiden en heb geen seks tot het huwelijk!

- × Niet echt een beeldende schrijfstijl.
- × Weinig sympathie voor de domme en naïeve houding van het koffiehuysnichtje.

- ✓ Vrouwelijke reldel.
- ✓ De prostitutie is haar redding.
- ✓ Jezelf inleven in het verhaal van Lucia is een eitje.
- ✓ Lucia is iemand die alle sympathie verdient.
- ✓ De positie van de vrouw tegenover seksualiteit zet je zeker aan tot denken.
- ✓ Het verhaal bevat een prachtige boodschap: blijf altijd jezelf!

It's a Match!

Dit jaar gaat *Het Vaandelletje* naar *Een schitterend gebrek* van Arthur Japin!

Hoer – a!

Literaire Jury: In groepjes van 3 vormen jullie een literaire jury. Jullie gaan een prijs uitreiken aan een drietal boeken.

- bedenk tussen de vijf en tien **criteria** formuleren die een boek memorabel maken

Probeer deze criteria zo objectief mogelijk te formuleren en gebruik de kennis die je hebt van narratologie en literatuurgeschiedenis. (Zoek ter inspiratie bijv. eens op internet naar de criteria van bekende literaire prijzen.)

<http://www.tzum.info/tzum-literatuurprijs/>

<http://recensieweb.nl/de-beste-literaire-seksscene-de-longlist/>

<https://www.leesplein.nl/jongerenliteratuurplein/prijzen/ako-literatuurprijs/80>

<http://www.librisliteratuurprijs.nl/2016-winnaar>

- elk lid van de jury nomineert drie boeken van zijn leeslijst voor de prijs;
- aan de hand van **passages (fragmenten)** werk je uit in hoeverre het boek aan de criteria van de jury voldoet;
- schrijf **drie speeches** van oplopende lengte (de eerste prijs krijgt uiteraard de langste speech) die bij de officiële uitreiking worden voorgelezen door leden van het groepje.

▲ Abdelkader Benali en Karin Amatmoekrim waren gisteren te gast op het Carolus Borromeus College. FOTO: TON VAN DE MEULENHOFF

Een literaire zwartepietendiscussie

De auteurs Abdelkader Benali en Karin Amatmoekrim gaven gastlessen op het Carolus Borromeus College in Helmond.

Hans van de Ven
h.vdven@ed.nl
Helmond

Mag je als blanke schrijver in de huid kruipen van een donkere hoofdpersoon? Deze vraag stond gisteren centraal bij de lessen die de auteurs Abdelkader Benali en Karin Amatmoekrim gaven op het Carolus Borromeus College in Helmond. Er is zelfs een term voor: culturele toe-eigening.

Multatuli deed het, in Max Havelaar. De toehoorders, een mix

was wat hij heeft gedaan", zegt Amatmoekrim. „Het blijft het verhaal van een blanke. Het is belangrijker als het volk zelf over zijn onrecht vertelt.“

Benali betreft de klas er bij: „Hoe zou je het vinden als iemand voor je opkomt?", vraagt hij aan een jongen. „Dat zou ik wel fijn vinden", luidt het antwoord. Amatmoekrim maakt een kanttekening: „De blanke staat in zijn kracht. Hij heeft de literaire mogelijkheid. De kleurling moet gered worden. Daarin zit al de overtuiging dat een kleurling het zelf niet kan.“

Culturele toe-eigening; Maurice Dumont noemt het de literaire zwartepietendiscussie. De docent Nederlands kwam door een twitterdiscussie over dit onder-

maakt zichzelf dan zwart. Met grote lippen en een Afrokapsel. Zwarte Piet is niet anders dan het uitvergroten van het beeld dat er is van een zwarte man", aldus Benali. „We weten allemaal dat Zwarte Piet een zwarte man moet voorstellen", vult Amatmoekrim aan. „Je kunt wel zeg-

Zwarte Piet is niet anders dan het uitvergroten van het beeld dat er is van een zwarte man

gen dat hij zwart is vanwege het

het niet zijn dat kinderen zo zwarte mensen als positief zien?", vraagt een leerling. Amatmoekrim: „Ik heb liever dat ze positief leren denken als ze zwarte mensen treffen die minister, chirurg of wetenschapper zijn geworden.“

Ze komt met nog een voorbeeld van culturele toe-eigening: „Miley Cyrus gaat twirken. Ze doet alsof ze zwart is. Met op de achtergrond zwarte danseressen met dikke billen. Iedereen vindt het mooi. De zelfde manier van dansen werd eerder bekritiseerd toen de zwarte mensen het deden. Het was te ghetto en te ordinaar.“

Terug naar de beginvraag. Kan een schrijver een andere kleur aannemen? Culturele toe-eigening

BRIEVEN

Racistische nonsens

De auteurs Abdelkader Benali en Karin Amatmoekrim gaven op het Carolus Borromeus College in Helmond les over culturele toe-eigening; als blanke schrijver in de huid van een donkere hoofdpersoon kruipen (ED 19 oktober).

Als auteur geboren in Helmond (en Abdelkader Benali is dat niet, toch? Vreemd dat hij het stadsschrijverschap kreeg) vind ik het enorm storend dat de jeugd daar dit soort stoethaspelige, revisionistische moraallesjes krijgt onderwezen. Multatuli mocht niet over de wantoestanden in Indonesië schrijven, want hij

had de verkeerde huidskleur. Schrijvers mogen geen donkere karakters in boeken hebben. Films mogen geen zwarte acteurs inhuren als de regisseur een blanke is. Waarom heeft het stadsbestuur iemand aangesteld die onze jongeren zulke baarlijke racistische nonsens aanleert?

Het is een schande dat deze mensen dit soort opruiende flauwekul aan leerlingen mogen onderwijzen.

Dit soort politiekcorrecte kleur-revisionisme is zo doorzichtig, want wie mr. Benali's boeken doorspit vindt de nodige blanke personages. Maar belangrijker dan dat – de enige taak van een schrijver is een

goed verhaal schrijven. En de enige taak van het onderwijs de leerlingen een gebalanceerde blik te bieden op een van onze grootste schrijvers, Multatuli.

Martijn Benders, Mierlo

Achterdeur

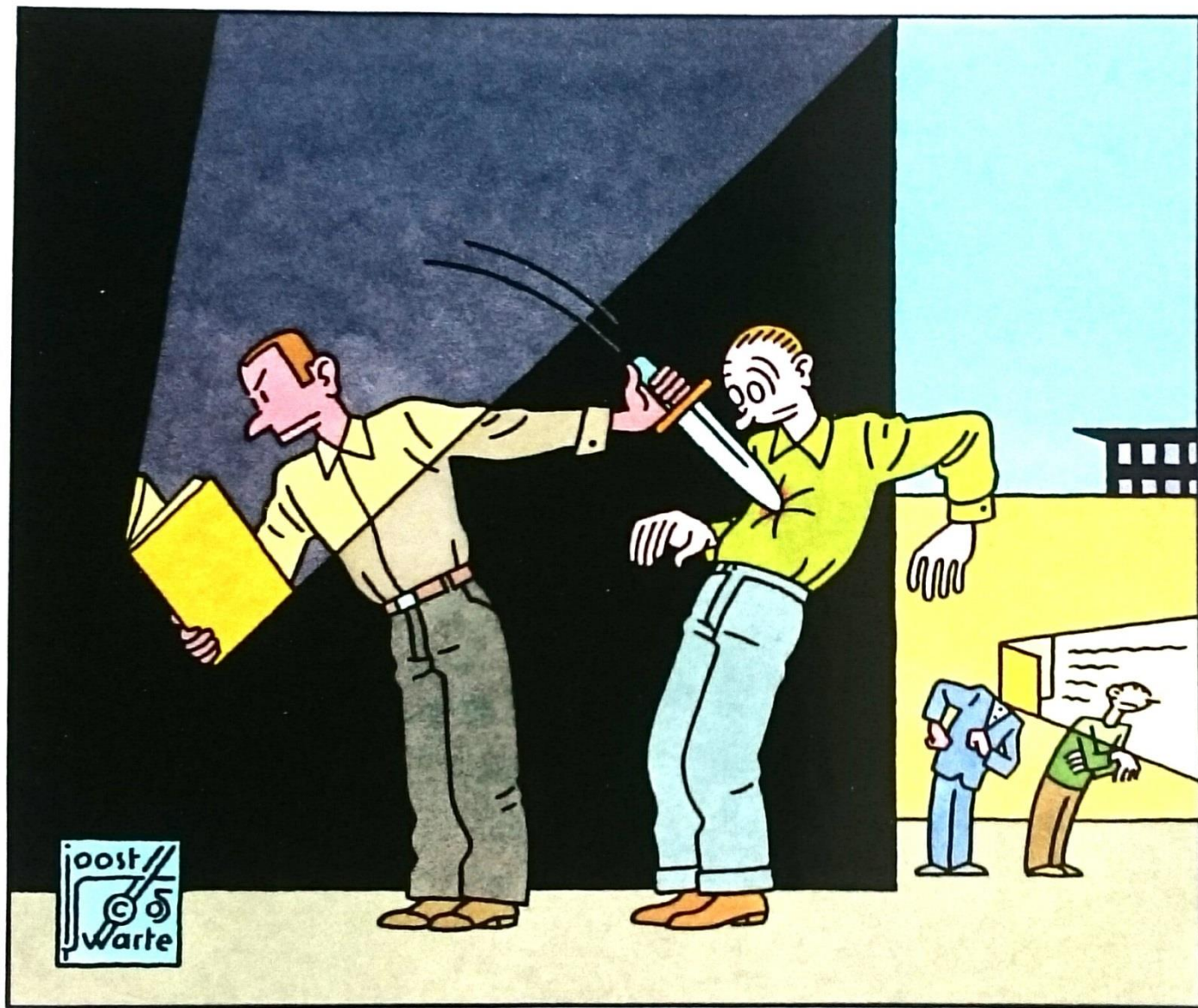
Brutaal schofferen en 'n hoop gezeur
Daardoor veel Republikeinen in mineur

Presidentskandidaat Donald Trump

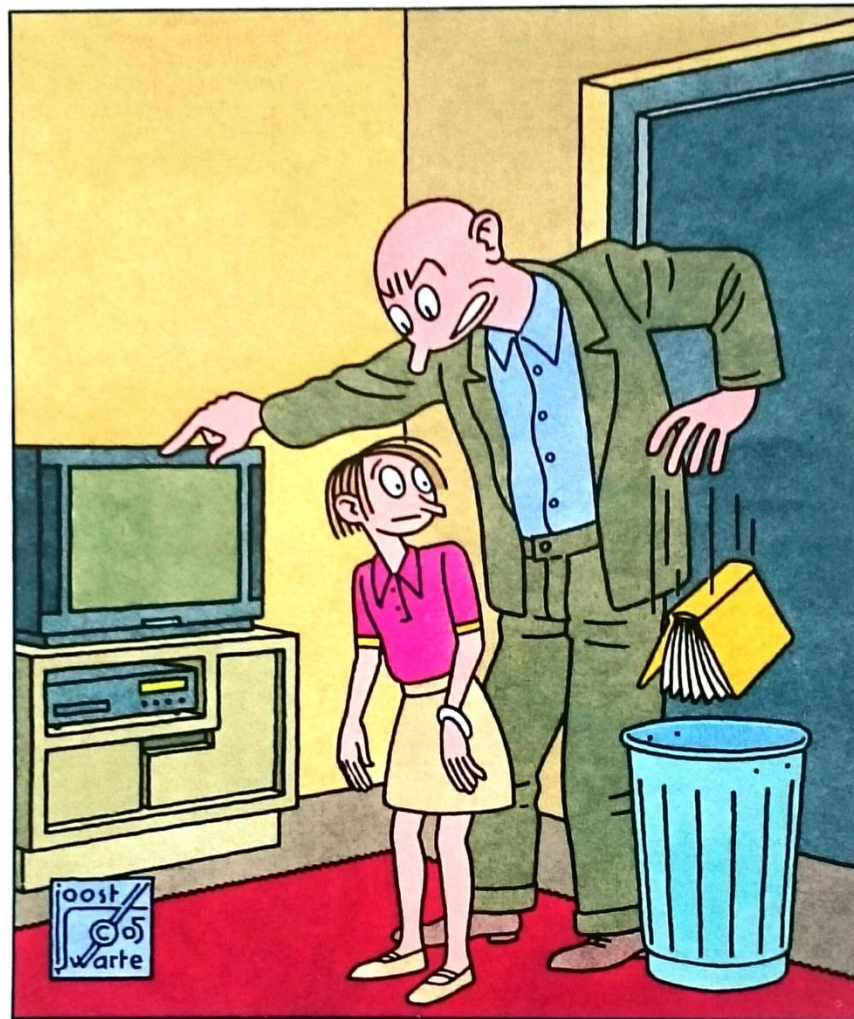
Is daarmee rijp voor afgang en dump

Dus afserveren door de achterdeur!

Bernard Janssen, Gemert

Boeken
bevatten
ideeën,
beledigingen,
meningen en
ophitsingen

Bescherm
kinderen: laat
hen uw boeken
niet lezen

m.dumont@theresialyceum.nl